

Stappenplan onderzoek

Stappenplan

Volgens 'het boekje' verloopt onderzoek in opeenvolgende fasen:

- Vaststellen van een onderwerp
- Doel versus diepgang afwegen
- Afbakenen van het onderwerp
- Probleemstelling formuleren
- Vraagstellingen formuleren
- Inventariseren van beschikbare bronnen
- Definitieve planning
- Verzamelen van bronnen
- Evaluatie van bronnen
- Synthese: vragen beantwoorden
- Conclusie
- Verslaglegging

In de praktijk verloopt onderzoek echter minder lineair. Soms blijkt, na bestudering van de bronnen, dat je bent uitgegaan van een foutieve veronderstelling en moet je je vraagstelling herformuleren. En dikwijls blijkt tijdens de synthese dat je nog niet de juiste bronnen hebt gevonden om alle vragen te kunnen beantwoorden en dat je opnieuw op pad moet.

Onderwerp, probleemstelling, vraagstelling

Elk onderzoek kent een onderwerp, een probleemstelling en een vraagstelling. Een probleemstelling zou als volgt kunnen luiden: Een fictief Rotterdams Historisch Museum ervaart het als een gemis dat ze vrijwel niets presenteren over de woon- en werkomstandigheden van de havenarbeiders.

De vraagstellingen die daarop volgen dienen de relevante deelaspecten aan de orde te stellen die te samen de probleemstelling kunnen oplossen. Er zijn verschillende soorten vragen mogelijk:

- Verklarende vragen: wat was de oorzaak ..., hoe komt het dat ...? Bijvoorbeeld: Hoe komt het dat we zo weinig laten zien over havenarbeiders?
- Evaluerende vragen: welke betekenis ..., welke rol speelde ...? Bijvoorbeeld: Welke betekenis hadden de havenarbeiders voor Rotterdam?
- Beschrijvende vragen: wanneer, waar, wat, welke, hoe ...? Bijvoorbeeld: Welke periode zouden we willen uitbeelden?

Doel van onderzoek versus diepgang

Bepaal de diepgang van je onderzoek aan de hand van het doel: een artikel in de krant om bezoekers te werven kan stoelen op een aantal foto's en handboekenkennis. Een tentoonstellingscatalogus vereist nieuwe eigen onderzoeksgegevens.

Van breed naar smal

Aan het begin van een onderzoek is het zinvol je eerst breed te oriënteren en daarna te versmallen tot de uiteindelijke probleemstelling en bijbehorende vraagstellingen. Deze oriëntering kan bestaan uit brainstormen over het onderwerp en een globale inventarisatie van de beschikbare bronnen. Het belang van domweg vragen bij collega's en deskundigen kan niet overschat worden. Deze wilde fase is nodig om te voorkomen dat je de probleemstelling blijft benaderen vanuit je eigen referentiekader. Anderen komen in de regel met invalshoeken waar je niet op was gekomen maar die meestal wél bijdragen.

Balans tussen analyseren en oplossen

Er zijn grofweg twee benaderingen van een onderwerp:

- Analyseren en onderzoeken
- Concluderen en oplossen

Een onderwerp met de daarbij behorende probleem- en vraagstellingen moet eerst in zijn volle omvang helder gemaakt zijn en de nodige bronnen voor beantwoording moeten worden opgespoord. Deze analyse cq. onderzoek is noodzakelijk om vervolgens tot een oplossing te komen. In sommige gevallen is 'alleen' een analyse van het probleem gewenst waarna men alsnog kan besluiten of een oplossing noodzakelijk is. Voor de meeste museale onderzoeken echter, is een oplossing het doel. Veel onderzoekers zijn echter in een te vroeg stadium oplossingsgericht. Daardoor neemt men al beslissingen vóórdat er volledig overzicht is van het probleem. Aan de andere kant zijn er onderzoekers die in de analyse en het verzamelen van materiaal blijven steken zonder dat ze ooit tot uitspraken komen. Dat risico draagt elk onderzoek met zich mee omdat een museale probleemstelling een oneindig aantal facetten kan hebben. De kunst van het onderzoek bestaat voor een deel uit het kiezen van de meest relevante facetten en de mate waarin je die analyseert.

Afbakening

Veel onderzoeksvragen zijn te breed om te kunnen beantwoord. De vraag naar de Geldersche rookworsten uit H. xxx luidde: Wanneer is de vleeswarenindustrie gekomen met de term 'Geldersche rookworst'? Om deze te kunnen beantwoorden zullen alle archieven van alle vleeswarenproducenten en al hun reclamemateriaal waaronder krantenadvertenties moeten worden doorgespit. Hoe specifieker de vraag is, hoe gericht je naar informatie kunt zoeken. Dit is alleen al omwille van de beperkt beschikbare tijd in de meeste gevallen noodzakelijk.

De vraag aangaande de rookworsten zou daarom toegespitst kunnen worden op één vleeswarenfabrikant. In zijn algemeenheid dienen veel onderzoeksvragen omwille van de haalbaarheid beperkt te worden tot een:

- periode
- vakgebied
- geografisch gebied
- taalgebied
- groep mensen of voorwerpen
- onderzoekstechniek
- specifieke (archieff)bron

Reeds verricht onderzoek

Na de definitieve afbakening is het tijd om eerst na te gaan wat er op het gebied al is onderzocht. Het is tijdrovend om dergelijke informatie boven water te krijgen omdat het bij collega's of in archieven kan liggen en niet altijd gepubliceerd is. Een rondvraag onder een brede kring collega's is de aangewezen weg en leidt vaak tot de eerste relevante bronnen.

Beschikbare bronnen

Doe vervolgens vooronderzoek naar de beschikbare bronnen. Breng in kaart waar de mogelijke bronnen zich bevinden, hoe toegankelijk die zijn en of de gewenste informatie binnen de beschikbare tijd boven tafel te krijgen is.

Definitieve onderzoeksvraag

Het bijstellen van de vraagstellingen gedurende het oriënterend vooronderzoek is mogelijk, maar ze moeten definitief zijn vóór het verzamelen van gegevens begint. Pas nadat helder is wat men precies wil onderzoeken kan men zich beperken tot de relevante zaken uit de berg informatie die ons vandaag de dag ter beschikking staat en pas dan is er een gerede kans dat er binnen de beschikbare tijd een goed resultaat op tafel komt.

Bron: Hoofdstuk 2 Handleiding Onderzoek in de Museale Praktijk, LCM, 2008.